

ÇOCUK NAFKASI VE DİĞER AİLE NAFKA TÜRLERİNİN ULUSLARARASI TAHSİLİNE İLİŞKİN LA HAYE SÖZLEŞMESİ

THE HAGUE CONVENTION ON THE INTERNATIONAL RECOVERY OF CHILD SUPPORT AND OTHER FORMS OF FAMILY MAINTENANCE

DOI: 10.21492/inuhfd.424598

Mesut AYGÜN*
Gözde ÇAĞLAYAN AYGÜN**

Özet

Milletlerarası unsurlu nafakaya ilişkin olarak, yeni gelişmeleri dikkate alan; daha çağdaş, rasyonel çözümler getiren düzenlemeler önem kazanmış bulunmaktadır. Bu bağlamda Lahey Uluslararası Özel Hukuk Konferansı çatısı altında, 2007 yılında, biri nafaka alacaklarının tahsiline, diğeri uygulanacak hukuka ilişkin olmak üzere iki yeni sözleşme akdedilmiştir. Bunlar: “Çocuk Nafakası ve Aileye İlişkin Diğer Nafaka Alacaklarının Milletlerarası Tahsiline İlişkin La Haye Sözleşmesi” ile “Nafaka Yükümlülüklerine Uygulanacak Hukuka İlişkin La Haye Protokolü” dür.

Türkiye uygulanacak hukuka ilişkin La Haye Protokolüne taraf olmamakla birlikte; diğeri La Haye Sözleşmesine 2016 yılında taraf olmuş, Sözleşme, Türkiye açısından 1 Şubat 2017 tarihinde uluslararası alanda yürürlüğe girmiştir. Keza 2007 tarihli Sözleşme, 1956 tarihli Birleşmiş Milletler Sözleşmesi de dâhil olmak üzere, tüm önceki Sözleşmelerin yerini alması amacıyla hazırlanmıştır. Bu Sözleşme, yabancı hukuklar hakkında bilgi temini, adli yardımlaşma, tanıma-tenfiz ve nafaka alacaklarının tahsili konusunda gelişen iletişim ve bilişim teknolojilerine dayanan, daha çağdaş milletlerarası nafaka sistemi kurmayı amaç edinmiştir.

Bu çalışmada, Türkiye'nin taraf olduğu 2007 tarihli La Haye Sözleşmesinin yabancı nafaka kararlarının tanınması ve tenfizi ile yabancı nafaka alacaklarının tahsilinde ne gibi yenilikler getirdiği, uygulamada beklentileri ne ölçüde karşılayacağı hususları üzerinde ayrıntılı olarak durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nafaka, La Haye sözleşmesi, nafaka alacağı, milletlerarası tahsil sistemi, tanıma-tenfiz

Abstract

It has become important to consider new developments and more modern, rational solutions regarding the maintenance with foreign element. In this context, two new Instruments were concluded in 2007 under the framework of The Hague Conference on Private International Law, one relating to international recovery of claims for maintenance

* Doç. Dr. Anadolu Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı. (maygun@anadolu.edu.tr) (ORCID: 0000-0001-6598-0415)

** Ar. Gör. Anadolu Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, (gozdecaglayanaygun@anadolu.edu.tr) (ORCID: 0000-0001-5099-0178)

Makale Gönderilme Tarihi: 17.05.2018

Article Submitted Date: 17.05.2018

Makale Kabul Tarihi: 28.08.2018

Article Accepted Date: 28.08.2018

and the other about the applicable law. These are the "Hague Convention on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance" and the "Hague Protocol on the Law Applicable to Maintenance Obligations".

Although Turkey is not a party to The Hague Protocol on the law applicable; it became a party to the other Hague Convention in 2016, and the Convention came into force on February 1, 2017, for Turkey in the international arena. The 2007 Convention has been prepared with the intention of replacing all the previous Conventions, including the 1956 United Nations Convention. This Convention aims to establish a more contemporary international maintenance system based on the communication and information technologies that develop in the field of information about foreign laws, judicial assistance, recognition-enforcement and the recovery of claims for maintenance.

This study focused on the 2007 Hague Convention that Turkey is a party to regarding foreign maintenance decisions, the recognition and enforcement and the innovations such as the recovery of foreign claims for maintenance and what extent it will meet the expectations in detail.

Keywords: Maintenance, The Hague Convention, claim for maintenance, the system of international recovery, recognition-enforcement

GİRİŞ

Nafaka alacaklarının tahsiline ilişkin 1956 tarihli New York Sözleşmesi ile nafaka kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin 1958 ve 1973 tarihli La Haye Sözleşmeleri, kendilerinden beklenen hedefleri tam anlamıyla karşılayamamışlardır. Bu Sözleşmeler, tesis ettikleri sistemlerin yavaş işlemesi, maliyetli olması ve taşıdıkları eksiklikler nedeniyle etkin bir şekilde uygulanamamış, uygulamada ortaya çıkan problemlerin çözümüne uzak kalmışlardır¹.

Yirminci yüzyılın sonlarına doğru, 1956 tarihli New York Sözleşmesi ile nafaka kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin La Haye Sözleşmelerinin uygulanması ve denetimine ilişkin problemler had seviyeye ulaşmıştır. Özellikle New York Sözleşmesinin getirmiş olduğu sistemin artık ihtiyaçları karşılamaması ve nafakanın tahsilinde gelişen bilgi teknolojilerinden yararlanma gereksinimi sonucunda nafakanın uluslararası alanda tahsili konusunda yeni bir sözleşme hazırlanması gerekliliği ortaya çıkmıştır². Yeni gelişmeleri dikkate alan, çağdaş, rasyonel çözümler getiren düzenlemelere ihtiyaç duyulması nedeniyle, La Haye Uluslararası Özel Hukuk Konferansı, BM'nin de desteğini alarak,

¹ GROFF, Maja: "The Potential of the 2007 Child Support Convention: Addressing Global Poverty and Supporting Economic Rights", The Recovery of Maintenance in The EU and Worldwide (Edited by Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken), Hart Publishing, Oxford 2014, s. 89.

² AYGÜN, Mesut: Milletlerarası Özel Hukukta Nafakaya İlişkin Yeni Sistem, Yetkin Yayınevi, Ankara 2016, s. 107.

nafaka alacaklarının uluslararası tahsili, tanıma-tenfiz ve uygulanacak hukuk konularını kapsayacak yeni bir sözleşme oluşturmak amacıyla, 1990'lı yılların başından itibaren çalışmalar başlatmıştır³.

La Haye Milletlerarası Özel Hukuk Konferansı'nın üç hafta süren 21. Oturumunun, 23 Kasım 2007 tarihli La Haye'deki son toplantısında, nafakanın milletlerarası alanda tahsilini kolaylaştırmak ve uygulanacak hukuka ilişkin yeni eğilimleri karşılamak amacıyla hazırlanan iki ayrı uluslararası sözleşmenin metinlerini içeren nihai senet, imzaya açılmış ve yetmiş devlet tarafından imzalanarak, kabul edilmiştir⁴. Bu Sözleşmeler: "Çocuk Nafakası ve Diğer Aile Nafaka Türlerinin Uluslararası Tahsiline İlişkin La Haye Sözleşmesi"⁵ ile "Nafaka Yükümlülüğüne Uygulanacak Hukuka İlişkin La Haye Protokolü"dür.

Uygulanacak hukuka ilişkin 2007 tarihli La Haye Protokolü ile 2007 tarihli La Haye Tahsil Sözleşmesi birbirlerinin tamamlayıcısı olmakla birlikte, her iki metin de birbirinden bağımsız niteliktedir. Dolayısıyla, devletler Protokol ve Tahsil Sözleşmesine birlikte veya ayrı ayrı taraf olmakta serbesttirler⁶. 2007 tarihli La Haye Tahsil Sözleşmesine

³ BORRAS, Alegria/ DEGELING, Jennifer: Explanatory Report of Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance, (Explanatory Report), HCCH: <<https://assets.hcch.net/upload/exp138.pdf>>, (Erişim tarihi: 21.01.2018), s. 49.

⁴ DUNCAN, William: "The New Hague Child Support Convention: Goals and Outcomes of the Negotiations", (The New Hague Child Support Convention), Family Law Quarterly, 43(1), 2009, s. 1; JANZEN, Ulrike: "Die neuen Haager Übereinkünfte zum Unterhaltsrecht und die Arbeiten an einer EG-Unterhaltsverordnung", Familie Partnerschaft Recht (FPR), 2008, s. 219; LONG, Eimear: "The New Hague Maintenance Convention", International and Comparative Law Quarterly, 57(4), 2008, s. 984; DUNCAN, William: "The Hague Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance", (2007 The Hague Convention), Yearbook of Private International Law, Vol. X, Sellier, elp, Munich 2008, s. 314; BEAUMONT, Paul: "The Maintenance Project, The Hague Conference and The EC: A Triumph of Reverse Subsidiarity", The Rabels Journal of Comparative and International Private Law, 73(3), 2009, s. 514; O'CALLAGHAN, Elaine: "Annual Review of International Family Law 2009", The International Survey of Family Law, Eds. Atkin, Bill/ Banda, Fareda, Jordan Publishing Limited, Bristol 2011. s. 4.

⁵ Bkz. HCCH: "Convention on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance", <<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=131>>, (Erişim tarihi: 21.01.2018).

⁶ ZUPAN, Mirela: "Innovations of The 2007 Hague Maintenance Protokol", The Recovery of Maintenance in The EU and Worldwide (Edited by Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken), Oxford 2014, s. 314; TANRIBİLİR, Feriha Bilge: Çocuk Haklarının Uluslararası Korunması ve Koruma Mekanizmaları, Yetkin Yayınevi, Ankara 2011, s. 110.

şu ana kadar otuz dokuz devlet taraf olmuştur. Sözleşmeye ilk olarak Norveç, sonrasında Arnavutluk taraf olduktan sonra, Sözleşme, 60. maddesine uygun olarak, 1 Ocak 2013 tarihinde yürürlüğe girmiştir⁷.

Avrupa Birliği (AB), La Haye Protokolü ile La Haye Tahsil Sözleşmesine taraf olmakla birlikte, bu Düzenlemelerin henüz yürürlükte olmadığı dönemde, nafaka yükümlülüklerine ilişkin her türlü uyumsuzluğu Birlik içerisinde yeknesak olarak çözüme kavuşturmak amacıyla Tüzük hazırlıklarına başlamıştır⁸. Nihayetinde, AB Komisyonu ve Konseyi tarafından hazırlanan, 4/2009 sayılı Nafaka Yükümlülüğüne İlişkin Uyuşmazlıklarda Yetki, Uygulanacak Hukuk, Mahkeme Kararlarının Tanınması ve Tenfizi ile İşbirliği Hakkında Tüzük 18 Aralık 2008 tarihinde kabul edilmiştir⁹. 4/2009 sayılı Nafaka Tüzüğü, 18 Haziran 2011 tarihinden itibaren (Danimarka ve Birleşik Krallık hariç) üye devletlerde yeknesak olarak uygulanmaya başlanmıştır¹⁰. AB'nin 2007 tarihli La Haye Düzenlemelerine taraf olmasının ve nafakayla ilgili tüm milletlerarası uyumsuzluklara yönelik 4/2009 sayılı Nafaka Tüzüğünü kabul etmesinin, çocuklar lehine nafaka yükümlülüklerinin karşılanması başta olmak üzere uluslararası alanda ihtiyaç duyulan yeknesaklığın sağlanması bakımından önemli ve öncü bir gelişme olduğu kabul edilmektedir¹¹.

Türkiye yakın zamanda nafakaya ilişkin 2007 tarihli La Haye Sözleşmesine taraf olmuştur. 25/04/2016 tarih ve 6708 sayılı Kanunla katılmamızın uygun bulunduğu Sözleşme, 22/05/2016 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Dolayısıyla 2007 tarihli La Haye Sözleşmesi, 2016 yılında iç hukukumuz açısından bağlayıcılık kazanmış olup, 60. maddesine uygun olarak, katılma yoluyla taraf olan Türkiye açısından 1 Şubat 2017 tarihinde uluslararası alanda yürürlüğe girmiştir.

⁷ WALKER, Lara: Maintenance and Child Support in Private International Law, Hart Publishing, Oxford 2015, s. 1.

⁸ ANDRAE, Marianne: "Zum Verhältnis der Haager Unterhaltskonvention 2007 und des Haager Protokolls zur geplanten EU-Unterhaltsverordnung", Familie Partnerschaft Recht (FPR), 2008, s. 197.

⁹ BARIATTI, Stefania: Cases and Materials on EU Private International Law, Hart Publishing, Oxford 2011, s. 1126 vd.; ROGERSON, Pippa: Collier's Conflict of Laws, Fourth Edition, Cambridge University Press, Cambridge 2013, s. 86.

¹⁰ WALKER, s. 37; BARIATTI, s. 1128; TEKİNALP, Gülören/ UYANIK, Ayfer: Milletlerarası Özel Hukuk – Bağlama Kuralları, 12. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016, s. 230.

¹¹ BREMNER, Philip: "International Child Maintenance in Europa", The Future of Family Property in Europe, Eds.: Boele-Woelki, Katharina/ Miles, Jo and Scherpe, Jens, Cambridge: Intersentia, 2011, s. 419.

I. SÖZLEŞMENİN AMACI VE NİTELİĞİ

Sözleşmenin amacı, 1. maddesinde belirtilmiştir. Buna göre, Sözleşmenin amacı,

- “taraf devletlerin makamları arasında kapsamlı bir işbirliği sistemi kurarak,
- Taraf devletlerde nafaka kararlarının tesis edilmesi ve bu kararlarda değişiklik yapılması konusunda elverişli uygulamalar yaratarak,
- Nafaka kararlarının taraf devletlerde hızlı ve basit bir usule tâbi olarak tanınması ve tenfizini sağlayarak ve
- Nafaka kararlarının hızlı bir şekilde icra edilebilmesi için etkin önlemler alarak, çocuk nafakası ve diğer aile nafaka türlerinin etkin bir şekilde uluslararası tahsilini sağlamaktır” (m. 1).

Sözleşmenin 1. maddesinde belirtilen amaçların gerçekleştirilmesi ve aynı zamanda Sözleşmeye daha çok devletin taraf olması, uluslararası ölçekte daha çok kabul görmesi için âkit devletlere pek çok kolaylık sağlanmıştır. Sözleşmede örneğin, usul işlemlerinde kullanılacak dil (m. 44), standart formlar (m. 12/2; 11/4), âkit devletlerin nafakaya ilişkin kanuni düzenlemeleri hakkında bilgi beyanında bulunmaları (m. 57) gibi konulara önem verilmiştir. Ayrıca nafaka ile ilgili diğer Sözleşmelerdeki yavaş ve maliyetli sistemin olumsuz etkilerini gidermek için yeni bilgi teknolojilerinin kullanılması önerilmekte ve bu konuda âkit devletler teşvik edilmektedir. Sözleşmenin bütün bu yönleriyle, La Haye Sözleşmeleri ile 1956 tarihli New York Sözleşmesinin aynı zamanda diğer uluslararası sözleşmelerin en elverişli hükümlerini bünyesinde toplamaya çalıştığı söylenebilir¹².

Sözleşmenin hazırlanış amaçları ile birinci maddesinde ifade edilen amaçları dikkate alarak daha genel bir ifadeyle, Sözleşmenin, taraf devletlerarasında nafakaya ilişkin sorunların çözümüne yönelik yanıt veren, erişilebilir, hızlı, verimli, düşük maliyetli, adil ve tarafların etkin erişimini sağlayan bir süreç öngörerek, özellikle çocuğun üstün yararını koruyarak, onun hayatını idame ettirebilmesi için gerekli olan nafakanın ve diğer nafaka türlerinin tahsilini veyahut tanınması ve tenfizini amaçladığı sonucuna varmak mümkündür¹³.

2007 tarihli La Haye Tahsil Sözleşmesi, nafakaya ilişkin diğer uluslararası sözleşmelerden farklı olarak, karma bir yöntemle hazırlanmış; Sözleşme için hem klâsik milletlerarası özel hukuk araçları, hem de

¹² DUNCAN, The New Hague Child Support Convention, s. 3.

¹³ DUNCAN, 2007 The Hague Convention, s. 318.

uluslararası hukukta başvurulan bir yöntem olan uluslararası adli ve idari işbirliği yöntemi kullanılmıştır¹⁴. 2007 tarihli La Haye Tahsil Sözleşmesi, çocuk nafakası başta olmak üzere, eş nafakası ve diğer nafaka türlerinin yabancı ülkelerde tahsilini kolaylaştırmak amacıyla akdedilmiştir. La Haye Tahsil Sözleşmesi, 1956 tarihli New York Sözleşmesinden farklı olarak, sadece nafaka alacaklarının tahsilini değil, aynı zamanda nafakaya ilişkin kararların tanınması ve tenfizi usullerini de içermektedir.

2007 tarihli La Haye Tahsil Sözleşmesi, modernize edilmiş sistem içerisinde, birbiriyle bağlantılı işlevleriyle, aile hukukuna ait nafakaların tahsilinde etkin bir uluslararası mekanizma temin etmeyi hedeflemektedir.

İdari işbirliği ve aynı zamanda tenfiz sözleşmesi olan 2007 tarihli La Haye Tahsil Sözleşmesi, bu tip sözleşmelerin mahiyeti gereği, ancak Sözleşme hükümlerine göre, âkit devletlerarasında karşılıklılığın gerçekleşmesine bağlı olarak uygulanabilen bir sözleşmedir. Başka bir ifadeyle, 2007 tarihli La Haye Sözleşmesi, *erga omnes/loi uniforme* niteliğinde bir sözleşme değildir.

2007 tarihli La Haye Tahsil Sözleşmesi, hem nafaka alacaklarının tahsiline ilişkin 1956 tarihli New York Sözleşmesinin, hem de nafaka kararlarının tanınması ve tenfize ilişkin 1958 ve 1973 tarihli La Haye Sözleşmelerinin yerine geçmek üzere akdedilmiştir.

II. SÖZLEŞMENİN UYGULAMA ALANI

Sözleşmenin 2. maddesine göre, Sözleşmenin kapsamında üç tür nafaka yer alabilecektir. Bunlar, çocuk nafakası, eş nafakası ile çocuk ve eş nafakası dışında kalan diğer nafakalardır. Bu nafakaların Sözleşmenin kapsamında nasıl yer alacaklarına ilişkin olarak detaylı açıklamalarımıza geçelim:

A. Çocuk Nafakası

Sözleşmenin kapsamında yer alan nafakaların başında, ebeveyn-çocuk ilişkisinden kaynaklanan, 21 yaşından küçüklere yönelik olan çocuk nafakası gelmektedir (m. 2/1-a). Ancak, âkit devletler çekince ileri sürerek Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin yaş sınırını 18 yaşa kadar çekebilir (m. 2/2). Devletlerin koymuş olduğu çocuk yaşına ilişkin çekince, bazı yazarlar tarafından kişi bakımından çekince (*rationa*

¹⁴ ESTIN, Ann Laquer: “Families Across Borders: The Hague Children’s Conventions and the Case for International Family Law in the United States”, Fla. L. Rev., Vol. 62(1), 2010, s. 49; DUNCAN, The New Hague Child Support Convention, s. 6-7; TANRIBİLİR, s. 115.

personae) olarak ifade edilmektedir¹⁵. Eğer âkit devlet söz konusu çekinceyi koymuşsa, 2007 tarihli Sözleşme, 18 ve 21 yaş aralığındaki kişilere hiçbir şekilde uygulanamayacaktır. Ayrıca bu çekinceyi koyan bir âkit devlet, çekinceyle hariç tutulan söz konusu yaştaki kişilere, Sözleşmenin uygulanmasını talep edemez¹⁶.

Âkit devletler, Sözleşmenin 2. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, çocuk nafakası yükümlülüğü bakımından, Sözleşmenin 21 yaş ve üstüne uygulanacağı yönünde beyanda bulunabilirler. Nitekim Türkiye, Sözleşmeye taraf olurken beyanda bulunarak, eğitimine devam eden çocuklar yönünden yaş sınırını 25'e çıkarmıştır. Ancak bu yönde ileri sürülecek beyanlar, iki âkit devlet arasında aynı nafaka yükümlülüğüne (çocuk nafakasına) ilişkin olması durumunda sonuç doğurabilecektir (m. 2/3).

Sözleşmede çocuk nafakası düzenlenirken “ebeveyn-çocuk ilişkisinden kaynaklanan nafaka yükümlülükleri” dikkate alınmıştır. Sözleşme hükümleri, çocukların ebeveynlerinin medeni hallerine bakılmaksızın uygulanmaktadır (m. 2/4). Dolayısıyla diğer La Haye Sözleşmelerinde olduğu gibi, Sözleşmenin uygulanması için çocuğun evlilik içinde doğmuş olması şartı aranmayacaktır¹⁷.

B. Eş Nafakası

Sözleşmede eş nafakası m. 2/1-b ve c'de düzenlenmiştir. Madde düzenlenirken eş nafakası iki farklı kategoriye ayrılmıştır. Birinci kategori, çocuk nafakası talebiyle başvuru yapıldığında eş nafakasına yönelik bir kararın tanınması veya tenfizi halidir. Eşe karşı nafaka yükümlülüğüne ilişkin tanıma ve tenfiz talepleri çocuk nafakası ile birlikte ileri sürüldüğünde, Sözleşmenin kapsamında olacak ve Sözleşmenin bütün bölümleri bunlara uygulanabilecektir (m. 2/1-b)¹⁸.

Diğer kategori ise çocuk nafakası olmadan sadece eş nafakası talebinin ileri sürülmesidir. Talebin sadece eş nafakası olması halinde, eş karşı nafaka yükümlülüğüne ilişkin talepler, Sözleşmenin zorunlu kapsamına girmekle birlikte; idari işbirliği ve merkezî makamlar

¹⁵ BORRAS, Alegria: “The Necessary Flexibility in the Application of the New Instruments on Maintenance”, Convergence and Divergence in Private International Law Liber Amicorum Kurt Siehr, Eds.: Katharina Boele-Woelki/ Talia Einhorn/ Daniel Girsberger/ Symeon Symeonides, The Hague: Schulthess Eleven International Publishing, 2010, s. 184.

¹⁶ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 69.

¹⁷ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 73.

¹⁸ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 69.

aracılığıyla başvuru hükümlerini içeren Sözleşmenin İkinci ve Üçüncü Bölümleri bu taleplere uygulanmayacaktır (m. 2/1-c).

Dolayısıyla çocuk nafakası ile birlikte başvuru konusu yapılan eş nafakasına ilişkin kararın tanınması ve tenfizi, merkezî makamlar aracılığıyla talep edilebilirken; sadece eş nafakası başvurusunda merkezî makamlar kullanılmadan, doğrudan talep edilen devletin yetkili makamına başvuru yapılacaktır.

Ancak âkit devletler, Sözleşmenin 2. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca, sadece eş nafakası için, İkinci ve Üçüncü Bölüm dâhil Sözleşmenin tamamının eşe karşı nafaka yükümlülüğüne uygulanacağı yönünde beyanda bulunarak Sözleşmenin kapsamını genişletebilir (m. 2/3)¹⁹. Nitekim Türkiye, Sözleşmeye taraf olurken, Sözleşmenin tamamını eşe yönelik nafakalara genişlettiği yönünde beyanda bulunmuştur. Ancak bu yönde ileri sürülecek beyanların, iki âkit devlet arasında aynı nafaka yükümlülüğüne (eş nafakasına) ilişkin olması durumunda sonuç doğuracağı unutulmamalıdır (m. 2/3).

C. Diğer Nafaka Türleri

Hemen belirtelim ki, çocuk nafakası ve eş nafakası dışında kalan diğer nafaka türleri Sözleşmenin zorunlu kapsamında yer almamaktadır. Dolayısıyla, kardeşler arasındaki nafakalar, ana-babanın çocuklarından talep ettiği nafakalar ile yansoy veya kayın hısımlığından kaynaklanan nafakalar Sözleşmenin zorunlu kapsamına girmemektedir²⁰. Ancak, âkit devletler, Sözleşmenin 2. maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca beyanda bulunmak suretiyle, Sözleşmenin uygulama alanını genişleterek, diğer nafaka türlerini de Sözleşmeye dâhil edebilirler²¹. Sözleşmenin 2/3. maddesine göre, âkit devletler, Sözleşmenin tümünü veya bir bölümünü, (özellikle korunmaya muhtaç kişilere ilişkin yükümlülükler de dâhil olmak üzere) aile ilişkisi, ebeveynlik, evlilik veya kayın hısımlığından doğan diğer nafaka türleri bakımından genişleteceğine dair beyanda bulunabilir.

Özetlemek gerekirse, 2. maddeye göre, Sözleşmenin kapsamında üç tür nafakanın yer aldığı söylenebilir. Bunlardan çocuk nafakası ve (Sözleşmenin II. ve III. Bölümleri uygulanmaksızın) eş nafakası, Sözleşmenin zorunlu kapsamında yer almaktadır. Dolayısıyla, çocuk

¹⁹ DUNCAN, 2007 The Hague Convention, s. 319.

²⁰ ŞANLI, Cemal/ ESEN, Emre/ ATAMAN FİGANMEŞE, İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016, s. 207.

²¹ ÖZOĞUL, Mustafa: “2007 tarihli La Haye Nafaka Sözleşmesi”, Uluslararası Özel Hukuk Bülteni, S. 8 (Mayıs-Ağustos 2016), s. 37.

nafakası ve eş nafakası dışında kalan diğer nafaka türleri (kardeşler arasındaki nafakalar, ana babanın çocuklarından talep ettiği nafakalar ile yansoy ve kayın hısımlığından kaynaklanan nafakalar) kural olarak Sözleşmenin kapsamında değildir. Bu nafakaların Sözleşmenin kapsamına girebilmesi ve en az iki âkit devlet arasında sorumluluk doğurabilmesi için, söz konusu devletlerin aynı nafaka yükümlülükleri ve Sözleşmenin aynı bölümlerini kapsayacak şekilde beyanda bulunmaları gerekmektedir.

Türkiye, çocuk nafakasını, eğitimi devam etmesi şartıyla 25 yaşını doldurmamış çocuklara yönelik nafakaları da alacak şekilde Sözleşmenin kapsamını genişletmiştir. Türkiye ayrıca, Sözleşmenin 2/3. maddesi uyarınca, Sözleşmenin tamamını, eşe yönelik nafakalar ile herhangi bir yaş sınırı gözetmeksizin hayatını idame ettiremeyecek derecede fiziksel veya zihinsel engelli çocuklar ve bakıma muhtaç ana veya babaya yönelik nafakalara teşmil ettiğini beyan etmiştir. Dolayısıyla Türkiye açısından, kardeşler arasındaki nafakalar, (bakıma muhtaç durumda olmayan) ana veya babaya yönelik nafakalar ile yansoy ve kayın hısımlığından kaynaklanan nafakalar Sözleşmenin kapsamında yer almayacaktır.

III. NAFKA ALACAĞININ TAHSİLİ İÇİN İDARİ İŞBİRLİĞİ SİSTEMİ

A. Genel Olarak

Sözleşmenin amacı çocuk nafakası ve diğer aile nafaka türlerinin etkin bir şekilde uluslararası tahsilini sağlamaktır. Nafakanın uluslararası tahsilini sağlamak için âkit devletlerin merkezî makamları arasında kapsamlı bir işbirliği sistemi öngörülmüştür. Nitekim nafaka ödemelerinin tahsil edilmesini ve hızlı transferini kolaylaştırmak, nafakaların tahsili için gerektiğinde soybağının kurulmasına yardım sağlamak gibi merkezî makamların özel görevleri bulunmaktadır.

İdari işbirliği, Sözleşmenin önemli odak noktalarından birini oluşturmaktadır. Sözleşme çerçevesinde idari işbirliği merkezî makamlar aracılığıyla gerçekleştirilmekte ve her âkit devletten bir merkezî makam oluşturma talep edilmektedir²². Nafakanın tahsili sürecinde, başvuruların sonuçlandırılması için merkezî makamlar birbirleriyle koordine edilmektedir.

Nafakaların tahsiline ilişkin uluslararası sözleşmelerde en çok sorun teşkil eden husus, başvuru işlemlerinin sonuçlanmasının aylar, hatta yıllar alabilmesidir. Söz konusu gecikmeler birtakım nedenlere dayanmaktadır. Bu bağlamda, talep edilen devlette nafakaya ilişkin davaları yürüten

²² DUNCAN, The New Hague Child Support Convention, s. 9-10.

makamların iş yükü sebebiyle geç karar vermeleri, bunun yanında bahse konu işlemlerle ilgili ne yapmaları gerektiği konusunda emin olamamaları, yetkili makamlar tarafından yapılacak işlemlere ilişkin şartların ülkeden ülkeye göre farklılık göstermesi ve bundan dolayı gerekli belgelerde anlaşmazlık çıkması, belgelerin çevirisinin yapılmasında karşılaşılan sorunlar öne çıkmaktadır²³.

2007 tarihli La Haye Sözleşmesi, nafaka davalarında artık kronikleşmiş bir durum arz eden gecikme sorununa yönelik iyileştirmeler getirmiştir. Sözleşmede, talep eden devletteki bir alacaklının nafakayı en kolay yoldan tahsil etmesini amaçlayan çeşitli başvuru olanakları, Sözleşme kapsamında bir başvuruya dâhil edilmesi gereken ayrıntılı bilgiler, merkezî makamın zorunlu olarak takip etmesi gerektiği başvuruların ve davaların iletimi, alımı, işleme konulmasına ilişkin hükümler yer almaktadır²⁴.

B. Merkezî Makamlar

2007 tarihli La Haye Sözleşmesini, diğer La Haye Sözleşmelerinden ayıran en temel özellik, nafaka kararlarının tahsili konusunda etkili olmak amacıyla kurulan idari işbirliği sistemidir. Sistemin kurulmasının nedeni, nafakanın uluslararası tahsilini hızlı, etkin ve ekonomik bir şekilde sağlamaktır. Sistemin devreye girmesiyle beraber adli, idari ve diğer yetkili makamlar, kendi ulusal merkezî makamlarıyla daha sıkı ilişki içinde çalışacaklardır.

1. Merkezî Makamın Tayini

İdari işbirliği sistemi kapsamında, Sözleşmenin 4. maddesinin birinci fıkrasına göre, her âkit devlet, Sözleşme tarafından verilen görevleri yerine getirmesi için birer merkezî makam tayin etmekte yükümlüdür²⁵. Hatırlanacağı üzere, 1956 tarihli New York Sözleşmesinde uygulayıcı makamlar olarak, gönderici makam ve aracı kurumlar söz konusuydu. 2007 tarihli La Haye Sözleşmesi, nafakaya ilişkin işlemlerin tek çatı altında yapılması için, New York Sözleşmesinde olduğu gibi gönderici makam ve aracı kurumlar yerine, son dönem La Haye Sözleşmelerinde sıklıkla karşılaşılan merkezî makamlar sistemini kabul etmiştir²⁶. Merkezî makamlar, âkit devletler tarafından belirlenmiş kamu

²³ CARLSON, Mary Helen: “United States Perspective on the New Hague Convention on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance”, *Family Law Quarterly*, 43(1), 2009, s. 31.

²⁴ BORRAS/DEGELING, *Explanatory Report*, s. 79.

²⁵ WALKER, s. 202; TANRIBİLİR, s. 115.

²⁶ BORRAS/DEGELING, *Explanatory Report*, s. 79.

otoriteleridir. Amaçları, idari işbirliği görevlerini yerine getirmek ve Sözleşme kapsamında taraflara yardım sağlamaktır²⁷. Türkiye, merkezî makam olarak, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nü tayin etmiştir.

2. Merkezî Makamın Görevleri

Sözleşme, başvuruların hızlı bir şekilde sonuçlanması ve işlemlerde verimliliğin artırılması amacıyla “Merkezî Makam” modelini benimsemiştir. Sözleşmede merkezî makamların görevleri genel ve özel görevler şeklinde ikiye ayrılarak, farklı maddeler halinde düzenlenmiştir. Sözleşmenin 5. maddesine göre, merkezî makamların genel görevi, âkit devletlerarasında işbirliği yapmak ve diğer âkit devletlerdeki merkezî makamları Sözleşmenin uygulanması için teşvik etmektir. Ayrıca merkezî makamlar, Sözleşmenin uygulanması sonucu ortaya çıkan sorunları gidermek için mümkün olduğunca çözüm bulmak için çalışacaklardır²⁸.

Merkezî makamların özel görevleri ise Sözleşmenin 6. maddesinde düzenlenmiştir. Merkezî makamların özel görevleri kendi içinde ikiye ayrılmaktadır. Bunlardan ilki, merkezî makamın başvuruları alma, iletme, usuli işlemleri başlatma ve başvurulara ilişkin yardım sağlama yükümlülüğüdür. Yardım sağlama yükümlülüğüne ilişkin merkezî makamın bu görevleri, temel ve özel nitelikte görevlerdir. Söz konusu görevlerin titizlikle yerine getirilmesi zorunludur²⁹.

Merkezî makamların özel görevlerine ilişkin ikinci kısım, aynı maddenin ikinci fıkrasında düzenlenmektedir. Merkezî makamlardan, yukarıda açıklanan özel görevleri yerine getirmeleri amacıyla, “tüm uygun tedbirleri” almaları beklenmektedir³⁰.

Türkiye’de Sözleşmenin yürürlüğe girmediği dönemde, merkezî makamlar, nafaka kararının iç hukuka göre tanıma ve tenfiz şartlarını taşımaması veya borçlunun ekonomik durumunun icra takibinin semeresiz kalacağı izlenimini vermesi halinde tenfiz sürecini hiç başlatmamaktaydı. Ancak 2007 tarihli Lahey Sözleşmesi, tanıma ve tenfiz sürecinde merkezî makamların yetkisini yeniden ele alarak başvuruların kayda alınıp derhal tenfiz işlemi yapacak merciiye gönderilmesi yükümlülüğü getirmiştir.

²⁷ WALKER, s. 203.

²⁸ WALKER, s. 204; BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 83.

²⁹ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 85.

³⁰ FUCIK, Robert: “Das neue Haager Unterhaltsübereinkommen. Globale Kooperations- und Anerkennungsmechanismen”, *Interdisziplinäre Zeitschrift für Familienrecht*, 2008 (3), s. 221; BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 87.

Öyle ki bu hususta merkezî makamlara arabuluculuk, uzlaşma gibi alternatif usullere teşvik etme yönünde görev dahi yüklemiştir³¹.

C. Merkezî Makamlar Aracılığıyla Yapılan Başvurular

2007 tarihli Sözleşme, âkit devletlerdeki merkezî makamların işbirliğine dayanan az masraflı ve etkili bir sistemin gelişmesini öncelikli olarak benimsemiştir³². Bununla birlikte, başvuru sahibinin merkezî makamların aracılığına başvurmadan, talep edilen devletin mahkemelerine veya yetkili bir makamına doğrudan başvuru yapması şeklinde bir yol (m. 37) daha bulunmaktadır. Dolayısıyla Sözleşme kapsamında, merkezî makamlar aracılığıyla yapılan başvuru ile talep edilen devletin yetkili makamlarına doğrudan yapılan başvuru olmak üzere iki başvuru yolunun varlığından söz edilebilir.

Sözleşmeye göre nafakaların tahsili konusunda hedeflenen kolaylık, düşük maliyet ve verimliliğin sağlanabilmesi bakımından asıl başvuru yolu, nafaka tahsili amacıyla yapılacak başvuru ve işlemlerin merkezî makamlar aracılığıyla yapılmasıdır³³. Bu yola ilişkin olarak, nafakaya ilişkin başvuru, talepte bulunan kişinin ikamet ettiği âkit devletin merkezî makamı aracılığıyla talepte bulunulan âkit devletin merkezî makamına yapılır (m. 9). Nafaka alacaklısı, ikamet ettiği âkit devletin merkezî makamına başvurarak talebini gerçekleştirir. Nafaka alacaklısının ikamet ettiği âkit devletin merkezî makamı, başvuruyu alarak, borçlunun bulunduğu âkit devletin merkezî makamına iletir³⁴.

Merkezî makamlar aracılığıyla başvuruda bulunabilmek için başvurunun, Sözleşmenin 10. maddesinin kapsamına girmesi gerekmektedir. Nafaka alacağını tahsil etmek isteyen nafaka alacaklısı, talep edilen devlette; a) bir kararın tanınması veya tanınma ve tenfizi, b) talep edilen devlette verilen veya tanınan bir kararın yerine getirilmesini, c) soybağının belirlenmesinin gerekli olduğu haller de dâhil olmak üzere, hiçbir mevcut kararın bulunmadığı durumlarda, talep edilen devlette bir kararın verilmesi, d) talepte bulunulan devlette bir kararın tanınması ve tenfizi, 20. madde kapsamında tanınma ve tenfizin esasına ilişkin bir eksiklik ya da 22. maddenin b ve e fıkralarında belirtilen nedenler yüzünden mümkün değilse ya da reddedilmişse, söz konusu talepte bulunulan devlette yeni bir kararın verilmesi, e) Talep edilen devlette

³¹ ÖZOĞUL, s. 38.

³² WALKER, s. 208; BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 85-87, para. 112.

³³ ŞANLI/ESEN/ATAMAN FİGANMEŞE, s. 208; BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 111.

³⁴ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 111.

verilen bir kararın değiştirilmesi veya f) talep edilen devlet dışında başka bir devlette verilen bir kararın değiştirilmesi başvurularında bulunabilir (m. 10/1).

Aynı zamanda, talep eden devlette aleyhine nafaka kararı bulunan borçlu ise, a) talep edilen devlette önceki bir kararın icrasının durdurulması ya da sınırlandırılmasına yol açan bir kararın ya da eşdeğerde bir işlemin tanınması, b) talep edilen devlette verilen bir kararın değiştirilmesi, c) talep edilen devlet dışında başka bir devlette verilen bir kararın değiştirilmesi başvurularında bulunabilir (m. 10/2). Borçlu açısından bakıldığında, Sözleşmenin 10. maddesi uyarınca başvuru yapması, alacaklıya nazaran daha sınırlı nedenlere bağlı kalmaktadır.

1. Başvurunun İşleme Alınması

Başvurucu, ikamet ettiği ülkedeki merkezî makama m. 11'de yer verilen bilgi ve belgelerle başvurur. Başvurucunun ikamet ettiği ülkedeki merkezî makam, kendisine yapılan başvuruda gerekli bütün bilgi ve belgelerin mevcut olup olmadığını kontrol edecek ve eksiklik varsa bunun tamamlanması için başvuru sahibine yardımcı olacaktır (m. 12/1). Talep eden devletin merkezî makamı, başvurunun Sözleşme hükümlerine uygun olduğu kanaatine varırsa, başvuruyu, başvuru sahibi adına, talep edilen devletin merkezî makamına iletacaktır. Talep edilen devletin merkezî makamı, çocuğun mali durumunu belirten belgeyi, kararın tam metnini, kararın uygulanabilir olduğunu belirten belgeyi, ödenmemiş borç miktarını gösteren belgeyi ve nafaka anlaşmasının tam metni ile belirli bir nafaka anlaşmasının menşe devlette karar olarak uygulanabilir olduğunu belirten belgelerin menşe devletin yetkili makamı tarafından onaylanmış tam suretini talep eden devletin merkezî makamından talep edebilecektir (m. 12/2).

2. Hizmetlere ve Başvuru Usullerine Etkin Erişim ve Ücretsiz Adli Yardım

Sözleşmenin sağladığı hizmetlere ve başvuru usullerine etkin erişim hakkı, 2007 tarihli Sözleşmenin temel bir ilkesidir. Sözleşmenin 14. maddesinde belirtilen işlemler, idari veya adli işlemler olabilir³⁵. Sözleşmenin hazırlanış amaçları arasında belirtildiği üzere, nafaka alacaklıları genellikle sınırlı maddi imkâna sahip kişiler oldukları için başvuru masraflarının, alacaklıların Sözleşmeden yararlanmasına engel

³⁵ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 139.

olmaması önemli bir husustur³⁶. Dolayısıyla Sözleşmede, çocuğa karşı nafaka yükümlülüğüne ilişkin başvurular başta olmak üzere, hizmetlere ve başvuru usullerine etkin erişim hakkı ile ücretsiz adli yardım hakkı tanıyan bir sistem getirilmiştir (m. 14-17).

Taraf devletler, merkezî makamlar aracılığıyla yapılan nafaka başvuruları ve nafakanın tahsili işlemlerine başvuru sahiplerinin etkin erişimini sağlamakla yükümlüdür (m. 14/1). Söz konusu etkin erişimi sağlamak için talep edilen devletin, başvuru sahibine ücretsiz adli yardım sağlaması öngörülmüştür (m. 14/2). Konvansiyon kapsamında başvurana adli yardım sağlanmasının nedeni, parasal mevzuların başvuru için engel olmasını ortadan kaldırmaktır. Ücretsiz adli yardım, talep edilen taraf devlette açılan eşdeğer ulusal davalarda sağlanandan daha az olamaz (m. 14/4). Sözleşme kapsamındaki dava veya başvuruya ilişkin masraf ve giderler için hiçbir menkul kıymet, bono veya mevduat, ne şekilde tanımlanmış olursa olsun, teminat olarak istenemez (m. 14/5).

Sözleşmeye göre, çocuğa (21 yaşından küçüklere) yönelik ebeveyn-çocuk ilişkisinden kaynaklanan nafaka yükümlülüklerine ilişkin, merkezî makamlar aracılığıyla yapılan başvurularda nafaka alacaklısına, talep edilen devlet tarafından ücretsiz adli yardım sağlanacaktır (m. 15/1). Maddede tüm başvurulardan söz edildiği için, bu hüküm, nafaka kararının alınması ve nafakaya ilişkin kararın tanınması ve tenfizi başvurularında da geçerlidir³⁷. Fakat talep edilen devlet, (madde 10/1/a ve b kapsamındaki başvurular ile madde 20/4'de düzenlenen davalar hariç olmak üzere) başvuru veya temyiz dayandığı gerekçenin açıkça temelsiz olduğu sonucuna varırsa ücretsiz adli yardım talebini reddedebilir (m. 15/2).

D. Doğrudan Başvurular

2007 tarihli Sözleşmenin 37. maddesinde, başvuru sahibinin merkezî makamların aracılığına başvurmadan, talep edilen devletin yetkili bir makamına doğrudan başvuru yapması şeklinde ortaya çıkan bir yol daha kabul edilmiştir. Yetkili makamdan kasıt, talep edilen devlette bulunan ve o devlet tarafından yetkilendirilmiş mahkeme, idari organ veya diğer devlet kurumlarıdır.

Aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacağı üzere, yabancı nafaka kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin Sözleşmenin ilgili hükümleri, sadece merkezî makamlar aracılığıyla tanıma ve tenfiz talebinin ileri

³⁶HIRSCH, Juliane: “Neues Haager Unterhaltsübereinkommen - Erleichterte Geltendmachung und Durchsetzung von Unterhaltsansprüchen über Ländergrenzen hinweg”, *Der Familien-Rechts-Berater International (FamRB Int.)*, 2008(3), s. 70-74.

³⁷DUNCAN, 2007 *The Hague Convention*, s. 323.

sürülmesinde değil, aynı zamanda 37. madde uyarınca talepte bulunulan devletin yetkili makamına doğrudan tanıma ve tenfiz talebinin ileri sürülmesi halinde de uygulanacaktır (m. 19/5)³⁸. Ancak, bir âkit devletteki yetkili bir makama doğrudan yapılan tanıma ve tenfiz taleplerinde, Sözleşmenin temel bir prensibi olan adli veya idari usul ve işlemlere etkili erişimin sağlanmasına ilişkin hükümler ile adli yardıma ilişkin hükümlerin sadece bir kısmı uygulanabilecektir (m. 37/2).

Ancak Sözleşmenin 37. maddenin üçüncü fıkrası, Sözleşmenin kapsamını, çok sınırlı koşullarda olmak kaydıyla, korunmaya muhtaç kişilere karşı nafaka yükümlülüğü bakımından genişletmektedir³⁹. Bu genişleme ancak şu durumların gerçekleşmesi halinde söz konusu olabilir:

- Korunmaya muhtaç bir kişi lehine hükmedilen bir nafaka kararının tanınması ve tenfizi için doğrudan bir başvuru yapılması,
- Menşe devletteki nafaka kararının, korunmaya muhtaç kişinin, Sözleşmenin 2. maddenin 1. fıkrasının (a) bendi uyarınca (21 yaşını tamamlamamış) çocuk olduğu dönemde verilmiş olması ve
- Menşe devletteki nafaka kararının, korunmaya muhtaç kişinin, 21 yaşını doldurduktan sonra, hastalık veya bedensel zayıflık nedeniyle bakımının sağlanması için verilmiş olması gerekir⁴⁰.

Doktrinde, Sözleşmenin m. 37/3. fıkrası, korunmaya muhtaç yetişkin kişiler bakımından oldukça sınırlı bir koruma sağlaması nedeniyle eleştirilmektedir⁴¹. Yardıma muhtaç yetişkin kişilerin Sözleşme kapsamında daha geniş bir yardımdan faydalanmaları hususunda bir mutabakat sağlanamamışsa da bahse konu sorun tavsiye niteliğindeki bir kararlarla çözülmeye çalışılmıştır.

IV. NAFKA KARARLARININ TANINMASI VE TENFİZİ

A. Genel Olarak

2007 tarihli La Haye Sözleşmesi, önceki diğer La Haye Sözleşmelerinden farklı olarak, hem nafaka alacaklarının tahsilini, hem de nafakaya ilişkin kararların tanınması ve tenfizini düzenlemektedir. Sözleşmeye daha fazla sayıda devletin taraf olması için, 2007 tarihli Sözleşmede tanıma ve tenfizin kapsamı, önceki diğer La Haye

³⁸ DUNCAN, 2007 The Hague Convention, s. 326.

³⁹ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 201.

⁴⁰ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 201.

⁴¹ BEAUMONT, s. 530.

Sözleşmelerine göre daha geniş tespit edilmiştir⁴². 1958 ve 1973 tarihli La Haye Sözleşmelerinin uygulanmasında, bazı devletler, tanıma ve tenfize ilişkin işlemleri ayrıntılı bir şekilde gözden geçirme prosedürüne tâbi tutmakta ve bu durum gecikmelere ve maliyetlerin artmasına sebep olmaktadır. İşlemlerdeki gecikme ve yüksek maliyet alacaklıya ağır bir yük oluşturmaktaydı⁴³. 2007 tarihli Sözleşme, bahse konu işlemlere ilişkin önemli ölçüde iyileştirmeler, tanıma ve tenfiz hakkında verilen kararın gözden geçirilmesine ilişkin kısıtlamalar, davalıya tanıma ve tenfizin reddine ilişkin itirazda bulunabilme, istisnai durum söz konusu olmadıkça tanıma kararının temyize götürülemeyeceği gibi hususlar öngörmektedir⁴⁴.

2007 tarihli Sözleşmenin kapsamına giren nafakalar hakkında âkit devletlerin adli veya idari makamları tarafından verilen kararların tanınması ve tenfizi Sözleşmenin (V. Bölümünde) 19 ila 31. madde hükümleri arasında düzenlenmiştir. Bu hükümler, gerek merkezî makamlar aracılığıyla tanıma ve tenfiz talebinin ileri sürülmesi, gerek ilgili kişi tarafından, 37. madde uyarınca talepte bulunulan devletin yetkili makamına doğrudan tanıma ve tenfiz talebinin ileri sürülmesi halinde uygulanacaktır (m. 19/5).

B. Tanıma ve Tenfizin Kapsamı

2007 tarihli La Haye Sözleşmesinde, 1973 tarihli La Haye Sözleşmesinde olduğu gibi hem adli makamlardan, hem de idari makamlardan verilen nafakaya ilişkin kararların ve sulhlerin tanınıp tenfiz edileceği kabul edilmiştir. 2007 tarihli Sözleşmede, 1973 tarihli Sözleşmeden farklı olarak, kararların ve sulhlerin yanı sıra, nafaka anlaşmalarının da Sözleşme kapsamında tanınması ve tenfizi mümkün hale gelmiştir.

1. Nafaka Kararları ve Sulhler

Sözleşmede, “karar” teriminin, adli veya idari makamlar huzurunda veya söz konusu makamlar tarafından varılmış bir çözüm veya anlaşmayı da içerdiği belirtilerek, sulhlerin de kararlar gibi tanıma ve tenfize konu olabileceği kabul edilmiştir⁴⁵. Ayrıca bir karar, nafaka borcunun endeksleme yoluyla otomatik uyarlanması, ödenmemiş borçları, geçmişe etkili nafakayı, faiz ödemesi ile masraf ya da giderlerin belirlenmesini içerebilir (m. 19/1).

⁴² DUNCAN, 2007 The Hague Convention, s. 324; LONG, s. 990.

⁴³ CARLSON, s. 32.

⁴⁴ WALKER, s. 147.

⁴⁵ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 157.

Bir karar sadece nafaka yükümlülüğüne ilişkin değilse, m. 19-31 hükümleri, söz konusu kararın sadece nafaka yükümlülüklerini ilgilendiren kısmına uygulanır (m. 19/2). Bu hüküm ile getirilen sınırlama, Sözleşmenin genel kapsamına ilişkin bir sınırlama değildir, sadece tanıma ve tenfize ilişkin Beşinci Bölüm hükümlerinin uygulama alanına dair bir sınırlama getirilmektedir. Örnek vermek gerekirse, kararda nafakayla birlikte soy bağıının kurulmasına da hükmedilmişse, soybağının kurulmasına ilişkin kısmın tanınması ve tenfizi Sözleşme kapsamında değildir. Bu hüküm, nafakaya ilişkin ön ve yan meseleler bakımından önemli bir koruma sağlamaktadır⁴⁶. Nitekim bazı devletlerin iç hukukunda soybağının herkese karşı ileri sürülebilecek nitelikte kurulmasını gerektirecek hükümlerin varlığı nedeniyle, sadece nafaka amaçları için kurulan soybağının tanınması, kamu düzenine aykırı görülebileceğinden, bu hüküm oldukça önemlidir. Dolayısıyla bu hüküm sayesinde, tek başına soybağının kurulmasından etkilenmeksizin, sadece kararın nafakanın ödenmesine ilişkin kısmının tanınması ve tenfizi, söz konusu devletler açısından mümkün hale gelebilecektir⁴⁷.

2007 tarihli Sözleşmede, 1973 tarihli Sözleşmeden farklı olarak, idari makam tanımlanmıştır. Buna göre idari makam, kurulduğu devletin hukukuna göre, kararları, temyiz konusu olabilen ya da adli bir makam tarafından inceleme konusu yapılabilen ve aynı konuda adli bir makamın kararıyla benzer bir kuvvet ve etkiye sahip olan kamu kuruluşunu ifade etmektedir (m. 19/3).

Ayrıca, sadece nafaka borçlusu ile nafaka alacaklısı arasındaki kararların değil, bir kamu kurumu tarafından nafaka alacaklısına yapılmış nafaka yerine sağlanan faydaların nafaka borçlusu tarafından ödenmesine hükmeden kararların veya bir kamu kurumu tarafından nafaka alacaklısına yapılmış ödemeler ölçüsünde nafaka alacaklısı ve borçlusu arasında verilen kararların tanınması ve tenfizi de o kamu kurumu tarafından talep edilebilir (m. 36/3).

2. Nafaka Anlaşmaları

2007 tarihli Sözleşmenin Resmi Gazete’de yayımlanan Türkçe metninde her ne kadar ‘nafaka düzenlemesi’ ifadelerine yer verilmişse de, Çalışma kapsamında “*maintenance arrangement*”ın İngilizce anlamına

⁴⁶ LEVANTE, Marco: “Die Reform des internationalen Unterhaltsrechts - das Haager Unterhaltsübereinkommen und das Protokoll über das auf Unterhaltspflichten anwendbare Recht von 2007”, *Innovatives Recht: Festschrift für Ivo Schwander*, Herausgegeben von Franco Lorandi und Daniel Staehelin, 2011, s. 737.

⁴⁷ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 159.

daha uygun olarak, ‘nafaka düzenlemesi’ yerine, ‘nafaka anlaşması’ ifadesi kullanılacaktır.

Sözleşmenin 19 ila 31. madde hükümlerine göre tanıma ve tenfiz, Sözleşmenin 30. maddesinde düzenlenen nafaka anlaşmalarına da uygulanır (m. 19/4). Nafaka anlaşması, ‘Tanımlar’ başlığını taşıyan Sözleşmenin 3. maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre nafaka anlaşması, nafaka ödemelerine ilişkin yetkili bir makam tarafından düzenlenmiş veya geçerli bir belge olarak onaylanmış olan yahut yetkili bir makam tarafından gerçekliği doğrulanmış veya karara bağlanmış, tescil edilmiş veya sunulmuş olan ve yine yetkili bir makam tarafından incelenmesi ve değiştirilmesi mümkün olan yazılı anlaşmayı ifade eder (m. 3/1/e).

Nafaka anlaşmalarını düzenleyen Sözleşmenin 30. maddesi, Sözleşmenin kapsamına resmi belgelerin ve özel anlaşmaların dâhil edilmesine ilişkin uzun tartışmaların sonucunda kabul edilmiştir. Bazı ülkelerde nafaka yükümlülüğüne ilişkin resmi niteliği haiz belgeler bilinmemektedir. Öte yandan, bazı şartlar altında, kararlar gibi hüküm ve sonuç doğuran özel anlaşmalara da bazı ülkeler yabancıdır. Bu tür anlaşma veya belgeler Sözleşmenin kapsamına almırken, nafakanın ödenmesi konusundaki gönüllülüğü uluslararası düzeye taşıma amacı kendini göstermiştir. Aynı zamanda bu düzenleme ile sonuca ulaşma konusunda daha elverişli olan alternatif uyuşmazlık çözüm yollarına karşı artan genel eğilimi karşılaması açısından önemli bir adım atılmıştır⁴⁸. Keza, nafaka anlaşmalarının da tanıma ve tenfize konu edilebilmesinin, merkezî makamların nafakanın gönüllü ödenmesini sağlamak için uygun olduğu durumlarda arabuluculuk, uzlaşma veya benzer süreçler kullanarak dostane çözümler teşvik etmek şeklindeki yükümlülüğüyle de uyumlu olduğu söylenebilir⁴⁹.

Bir nafaka anlaşmasının Sözleşme kapsamında tanınması veya tenfizi için temel şart, anlaşmanın, yapıldığı devlette bir yargı kararı gibi icra edilebilir olmasıdır (m. 30/1). Bazı ülkelerde olduğu gibi, bir nafaka anlaşması, karardan ziyade tarafları arasında akdedilen sözleşme gibi uygulanması durumunda, 2007 tarihli Sözleşmenin kapsamı dışında kalacaktır⁵⁰.

Bir âkit devlet, Sözleşmenin 62. maddesi uyarınca çekince koyarak, nafaka anlaşmasını tanımama ve tenfiz etmeme hakkını saklı tutabilir (m.

⁴⁸ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 187; DUNCAN, 2007 The Hague Convention, s. 324-325.

⁴⁹ DUNCAN, 2007 The Hague Convention, s. 325.

⁵⁰ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 187.

30/8). Nitekim Türkiye, 2007 tarihli La Haye Sözleşmesi bakımından tek çekincesini bu konuda ileri sürmüş, nafaka anlaşmalarını tanımama ve tenfiz etmeme hakkını saklı tutmuştur. Dolayısıyla, âkit devletler tarafından nafaka anlaşmalarının tanınması veya tenfizi konusunda Türk makamlarına başvuru yapıldığında, söz konusu çekince nedeniyle başvuru kabul edilmeyecektir.

C. Tanıma ve Tenfizin Şartları

Bir âkit devletten verilen nafaka kararının tanınması ve tenfizi için bazı koşulların varlığı aranmaktadır. Nafaka kararlarının Sözleşmeye göre tanınması ve tenfize ilişkin şartlar, 1973 tarihli Sözleşmeye göre daha geniş tutulmuştur. Böylelikle 2007 tarihli Sözleşmeye daha çok devletin taraf olması amaçlanmıştır⁵¹.

Sözleşmenin 20. maddesinin birinci fıkrasında, menşe devlette verilen bir kararın hangi durumlarda diğer âkit devletlerde tanınıp tenfiz edileceği düzenleme altına alınmıştır. Söz konusu hükümde tanıma ve tenfiz için bulunması gereken yetkiye ilişkin şartlar düzenlenmiştir. Menşe devlette adli ya da idari makamlardan verilen nafaka kararının talep edilen devlette tanınıp tenfiz edilebilmesi için kararın verildiği menşe devlet makamının Sözleşmeye göre yetkisinin bulunması gerekir. Nafaka kararı, birinci fıkrada sayılan ve yetkili olduğu kabul edilen makamlardan biri tarafından verilmemişse, Sözleşmeye göre tanınması veya tenfizi mümkün değildir. Aslında birinci fıkra hükmü, nafakaya ilişkin kararın, uyuşmazlık konusu veya taraflarla gerçek bir irtibatı bulunmadığı halde kendisine yetki tanıyan bir makam tarafından verilmiş olması durumunda, bu tür aşkın yetki durumlarının arzu edilmemesinden kaynaklanmaktadır⁵². Nafaka kararını veren makamların m. 20/1'e göre, hangi hallerde yetkili kabul edileceğini incelemekte fayda bulunmaktadır:

- ***Davalının mutad meskeninin nafaka talep edildiği sırada kararın verildiği (menşe) devlette bulunması (m. 20/1/a)***

Hatırlanacağı üzere, tanıma ve tenfize ilişkin 1973 tarihli La Haye Sözleşmesinin 7. maddesinde kararın verildiği devletin merciinin yetkili sayılabileceği hallerden birisi, “*nafaka borçlusu veya alacaklının mutad meskeninin davanın açıldığı sırada kararın verildiği devlette bulunması*” durumuydu. 2007 tarihli Sözleşmenin ilgili hükmü benzer bir düzenleme kabul etmiştir. Nafaka talep edildikten ya da dava açıldıktan sonra davalının mutad meskeninin değişmiş olması, tanıma ve tenfize engel olmayacaktır.

⁵¹ DUNCAN, 2007 The Hague Convention, s. 324.

⁵² BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 161.

- ***Davalının kararı veren makamın yetkisini açıkça ya da örtülü olarak (yetkiye ilişkin itirazda bulunmadan davanın esasına ilişkin savunma yaparak) kabul etmiş olması (m. 20/1/b)***

Davalının, kararı veren makamın yetkisini zımnen kabul etmiş sayılmaması için, yetki itirazını herhangi bir zaman diliminde değil, menşe devletin kanunlarına göre ilk itiraz olarak ileri sürebileceği anda yapmalıdır. Aksi takdirde yetki itirazında bulunmamış, mahkemenin yetkisini kabul etmiş sayılacaktır.

- ***Nafaka alacaklısının mutad meskeninin nafaka talep edildiği sırada kararın verildiği (menşe) devlette bulunması (m. 20/1/c)***

1973 tarihli La Haye Sözleşmesinde de dolaylı yetki oluşturması bakımından geniş ölçekte kabul gören nafaka alacaklısının mutad meskeni, nafakaya ilişkin çoğu bölgesel düzenlemeler ve iç hukuk sistemlerinde yetkinin tesisi bakımından, zayıf taraf olan alacaklıyı korumak için getirilen özel bir argüman olduğu kabul edilmektedir⁵³. Ancak ABD başta olmak üzere bazı devletler, kendi hukuklarındaki bazı gereklilikler nedeniyle, özellikle alacaklının mutad meskeninin tek başına yetkinin belirlenmesinde yetersiz kaldığı gerekçesiyle bu bent hükmüne karşı çıkmıştır. Sözleşmenin hazırlık çalışmalarında ABD'nin baskısıyla âkit devletlerin, alacaklının mutad meskenine göre yetkinin belirlenmesi başta olmak üzere m. 20/1. f. kapsamındaki bazı dolaylı yetki hallerine çekince koymaları mümkün hale gelmiştir⁵⁴. Dolayısıyla, taraf devletler diledikleri takdirde (c) bendindeki bu şart için Sözleşmeye çekince koyabilirler (m. 20/2).

- ***Davalının kararın verildiği (menşe) devlette çocukla birlikte yaşamış veya orada yerleşerek çocuğa bakmış olması şartıyla, nafaka alacaklısı çocuğun mutad meskeninin nafaka talep edildiği sırada menşe devlette bulunması (m. 20/1/d)***

Sözleşmenin hazırlık çalışmalarında İsviçre delegasyonu tarafından önerilen, önemli ölçüde destek gören bu şart, dolaylı yetkinin tesisi bakımından daha önceki La Haye Sözleşmelerinde yer almayan, yeni bir şarttır⁵⁵. Doktrinde, nafakaya ilişkin karar veren makamın yetkisinin çocuğun mutad meskenine bağlı kılınmasının, alacaklının yararına olması ve yetkinin ailenin yaşadığı yere özgülenmesi gibi nedenlerle pek çok

⁵³ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 161.

⁵⁴ DUNCAN, The New Hague Child Support Convention, s. 11.

⁵⁵ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 163.

devlet (özellikle ABD) açısından kabul edilebilir bir durum olduğu ifade edilmiştir⁵⁶. Zira bu hüküm sayesinde, geçmişte çocukla birlikte aynı ülkede yaşayıp, çocuğun bakımını sağlayan nafaka borçlusunun, daha sonra iş veya benzeri nedenlerle, başka bir ülkeye gittiği durumlarda, nafaka kararının verildiği ve aynı zamanda çocuğun mutad meskeninin bulunduğu devlet ile borçlu arasında bir bağ kurulması mümkün hale gelmektedir⁵⁷.

- ***Çocuğa karşı nafaka yükümlülüğü hariç olmak üzere, tarafların yetki konusunda bir anlaşma yapmış olmaları (m. 20/1/e)***

Sözleşmenin hazırlık çalışmalarında, tarafların yetkisi konusunda anlaşmalarının, taraf iradesinin nafakada yetkinin tesisi için yeterli bir temel oluşturup oluşturmadığı göz önüne alınarak tartışılmıştır. Neticesinde, çocuklarla ilgili nafaka yükümlülüklerine ilişkin uyuşmazlıklar dışında bu ihtimalin dâhil edilmesi yönünde mutabakata varılmıştır. Uygulanacak hukuka ilişkin 2007 tarihli La Haye Protokolünde hukuk seçiminin kendi menfaatlerini yeterince koruyamayacak durumda olduğu kabul edilen 18 yaşın altındakiler ile beden ve ruh sağlığı yerinde olmayan bazı yetişkinler için geçerli olmadığı yönündeki anlayış, yetki anlaşması bakımından 2007 tarihli La Haye Sözleşmesinde de benimsenmiş, çocuğa karşı nafaka yükümlülüğü konusundaki uyuşmazlıklar bakımından yetki anlaşması kabul edilmemiştir⁵⁸. Ayrıca, taraf devletler diledikleri takdirde (e) bendindeki bu şart için Sözleşmeye çekince koyabilirler (m. 20/2).

- ***Nafaka kararının, sadece tarafların vatandaşlığına bağlı olarak yetki kazanmamış olan ve kişilerin şahsi statüleri ile ebeveyn sorumluluğuna ilişkin konularda yetkili makamlar tarafından verilmiş olması (m. 20/1/f)***

Bu hüküm, (f) bendinin kapsadığı pek çok duruma yönelik, örneğin boşanma durumunda, nafakaya da hükmedilen davalar açısından uygulama alanı geniş, tarafları açısından avantajları olan bir hükümdür. Bu hüküm ile sadece vatandaşlığa bağlı yetki tesisi kabul edilmeyerek, aşkın yetki kurallarına dayanarak yetkili olan makamlar tarafından verilen nafaka kararlarının tanınması ve tenfizinin önüne geçilmek istenmiştir⁵⁹.

⁵⁶ WALKER, s. 154.

⁵⁷ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 163.

⁵⁸ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 163.

⁵⁹ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 163.

Taraf devletler diledikleri takdirde (f) bendindeki bu şart için Sözleşmeye çekince koyabilirler (m. 20/2).

D. Tanıma ve Tenfiz Engelleri

Yeni Sözleşmenin amaçlarından biri, mümkün olduğunca çok sayıda nafaka kararının tanınması ve tenfizini sağlamaktır. Ancak Sözleşmenin 22. maddesinde sınırlı sayıda belirtilen bazı hallerde tanıma ve tenfiz talebi reddedilebilir. Sözleşmenin 22. maddesinde sayılan tanıma ve tenfizin reddedileceği haller, kümülatif olmayıp, biri diğerine alternatifidir⁶⁰. Bu tanıma ve tenfiz engellerini genel hatlarıyla ele alalım:

- ***Kararın kamu düzenine aykırı olması (m. 22/a)***

Kamu düzenine aykırılığa ilişkin bu tanıma ve tenfiz engeli, 1973 tarihli La Haye Sözleşmesinde de yer almaktadır. Menşe devlette verilen nafakaya ilişkin kararın, tanıma ve tenfizin talep edildiği devletin iç hukukuyla uyumlu olmaması, kamu düzenine aykırılığın gerçekleştiği anlamına gelmez⁶¹. Tanınması veya tenfizi istenen kararın, talep edilen devletin kamu düzenine açıkça aykırı olması gerekir. Başka bir ifadeyle, bu aykırılığın talep edilen devlette tahammül edilemez sonuçlara yol açacak nitelikte olması gerekir⁶². Temel insan hak ve hürriyetlerinin ağır ihlalinin söz konusu olduğu durumlar gibi, oldukça sınırlı uygulamalara karşılık gelecek bu hükmün uygulanması, Sözleşmeden beklenen amaçların gerçekleşmesi bakımından uygun olacaktır⁶³.

- ***Kararın usul işlemlerinde yapılan bir hile sonucu verilmiş olması (m. 22/b)***

Bu tanıma ve tenfiz engeli, hilenin anlamı ve istisna tutulabilecek durumlar açısından, devletler arasında derin farklılıklar bulunduğu için toplantılarda uzun süren tartışmaların neticesinde kabul edilmiştir. Hile, kasıtlı olarak sahtecilik yapma veya kasıtlı olarak görevi suiistimal etme şeklinde açıklanabilir. Bu bent kapsamında usul işlemlerinde hileye örnek olarak, davacının kasıtlı olarak ilâmın yanlış adrese tebliğ edilmesine neden olan veya karar verecek makamı yanıltıcı ve delilleri saklama filleri verilebilir. 1973 tarihli La Haye Sözleşmesinde de yer alan bu tanıma ve tenfiz engeli, kamu düzenine aykırılıktan farklı olup, kamu düzeni engelinden ayrı olarak düzenlenmiştir.

⁶⁰ DUNCAN, The New Hague Child Support Convention, s. 12.

⁶¹ LEVANTE, s. 738.

⁶² BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 169.

⁶³ WALKER, s. 157.

- **Tarafları ve konusu aynı olan bir davanın daha önce talep edilen devletin bir merciinde açılmış ve görülmekte olması (m. 22/c)**

1973 tarihli La Haye Sözleşmesinde de yer alan bu tanıma ve tenfiz engeli, derdestlik kavramını tanıma ve tenfiz anında doğrudan yetki kurallarının etki göstereceği şekilde Sözleşmeye entegre edilmiştir. Tanıma veya tenfizin talep edildiği devlette aynı taraflar arasında ve (konu bakımından) aynı amaca yönelik daha önce açılmış ve görülmekte olan bir dava olması, Sözleşmeye göre nafakaya ilişkin kararın tanınması veya tenfizine engel olabilir. Burada tanıma veya tenfizi istenen kararın konusu ile talep edilen devlette görülen davanın konusunun örtüşmesi önemlidir. Örneğin, tanınması veya tenfizi istenen, daha önce hükmedilen nafakanın arttırılmasına ilişkin kararın konusu ile yine aynı taraflar arasında tanıma veya tenfizin talep edildiği devlette görülmekte olan, nafaka bağlanmasına ilişkin davanın konusu aynı değildir, derdestlikten söz edilemez⁶⁴.

- **Tanınması veya tenfizi istenen karar ile aynı taraflar arasında ve aynı konuda olmak üzere, talep edilen devlette veya üçüncü bir devlette verilen karar arasında çelişki bulunması (m. 22/d)**

Kararın, talep edilen devlette veya talep edilen devlette tanıma ve tenfiz için gerekli şartları haiz olsa dahi başka bir devlette aynı konuda ve aynı taraflar arasında verilmiş bir kararla bağdaşmaması, ayrı bir tenfiz engeli olarak düzenlenmiştir. 1973 tarihli La Haye Sözleşmesinde de yer alan, çelişkili kararlara ilişkin bu tanıma ve tenfiz engeli, milletlerarası karar ahengi, hukukî güvenlik ve istikrar bakımından, düzen menfaatlerinin sağlanmasında önemli bir işlev görmektedir. Şu hususu önemle vurgulamak gerekirse, tanıma veya tenfizi talep edilen kararla bağdaşmayan, üçüncü bir devlette verilen kararın tanıma veya tenfize engel olabilmesi için, tanıma veya tenfizi talep edilen kararın, talep edilen devlette tanıma ve tenfiz için gerekli şartları taşıyor olması gerekir⁶⁵.

- **Davalının hukukî dinlenilme haklarına aykırı olarak karar verilmiş olması (m. 22/e)**

Kararın tanınması ve tenfizin reddedilebileceği 22. maddenin e bendi ve alt bentlerinde yer alan tenfiz engeli şu hükmü içermektedir:

“Davalının menşe devletteki davada hazır bulunmadığı ve temsil edilmediği durumlarda:

⁶⁴ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 169, 171.

⁶⁵ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 171.

- i. Menşe devlet hukukunun davanın ihbarına olanak sağlamasına karşın davalıya usulüne uygun ihbar yapılmamış ve kendisini savunma hakkına sahip olamamışsa veya
- ii. Menşe devlet hukuku davanın ihbarına olanak sağlamıyor, karar davalıya usulüne uygun bir şekilde bildirilmemiş ve maddî vakia ve hukukî hususlara ilişkin itiraz ya da temyiz imkânı sunulmamışsa.

Bu tenfiz engeli, La Haye Uluslararası Özel Hukuk Konferansı'nın Genel Kurulunda yapılan görüşmeler sonucunda hem i) hem de ii) alt bentlerine uygulanabilir kabul edilen 70 numaralı Çalışma Dokümanında yapılan tekliften alınmıştır. Bu engel, daha önceki La Haye Sözleşmelerinde yer almayan, adil yargılanma hakkı bakımından hukukî dinlenilme ve savunma hakkının sağlanmasına ilişkin yeni bir tenfiz engelidir.

• **Kararın m. 18'e aykırı olarak verilmiş olması (m. 22/f)**

Hatırlanacağı üzere, Sözleşmenin 18. maddesinin birinci fıkrası uyarınca, nafaka alacaklısının mutad meskeni değişmediği sürece, alacaklının mutad meskeninin bulunduğu âkit devlette verilen bir karara ilişkin olarak, diğer bir âkit devlette, nafaka hakkındaki kararın değiştirilmesi veya aynı nafakaya ilişkin farklı bir karar alınması mümkün değildir. Bu hüküm ile birden fazla karar verilmesinin önüne geçilmek istenmiştir. Bu kuralın istisnaları da aynı maddenin ikinci fıkrasında belirtilmiştir. Dolayısıyla, Sözleşmenin 18. maddesine aykırı olarak verilen kararların tanınması ve tenfizi talebi reddedilebilir.

E. Tanıma ve Tenfiz Usulü

2007 tarihli Sözleşmenin 23 ve 24. maddelerinde tanıma ve tenfiz usulüne ilişkin ayrıntılı hükümler getirilmiştir. Bu hükümlerin getirilmesinin amacı, basitleştirilmiş, hızlı ve düşük maliyetli bir usul oluşturmaktır⁶⁶. Dolayısıyla, tanıma veya tenfiz talep edilen devletin hukukundan kaynaklanabilecek karmaşık ve maliyetli usul işlemlerinin, nafaka alacaklısının alacağını elde etmesinde gecikmeye engel olunmak istenmiştir⁶⁷.

Sözleşmede tanıma ve tenfiz için getirilen usule ilişkin asıl mekanizma, kararın icrası için kayıt edilmesi veya icra edilebilir olduğunun ilanı usulüdür (m. 23). Ancak kararın icrası için kayıt edilmesi veya icra edilebilir olduğunun ilanı usulleri, Türkiye gibi tanıma ve tenfiz için doğrudan mahkemeye başvuru devletlerin yargılama hukuku

⁶⁶ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 171.

⁶⁷ DUNCAN, 2007 The Hague Convention, s. 324.

sistemlerine yabancıdır⁶⁸. Bu nedenle, Diplomatik Oturumda bazı devletlerin önerisi üzerine ve Sözleşmeye katılımı artırmak amacıyla, 23. maddedeki usule alternatif nitelikte bir usul Sözleşmede yer almıştır (m. 24)⁶⁹.

Özetle, nafaka kararlarının tanınması ve tenfizi usulü bakımından, 23. maddede düzenlenen asıl usul olan kayıt veya ilan usulü ile 24. maddede düzenlenen alternatif usul olmak üzere iki çeşit usulün varlığından söz edilebilir. Şimdi genel hatlarıyla bu usuller üzerinde duralım:

1. Kayıt veya İlan Usulü (m. 23)

Sözleşme hükümlerine bağlı olarak, tanıma ve tenfiz usulüne ilişkin konulara talepte bulunulan devletin hukuku uygulanır (m. 23/1).

Nafaka alacaklısı, (Bölüm III hükümleri uyarınca) merkezî makamlar aracılığıyla tanıma veya tenfiz başvurusu yaptığında, talep edilen devletin merkezî makamı, derhal başvuruyu, kararın icra edilebilirliğini gecikmesizin beyan edecek ya da icrası için kararı kayıt altına alacak olan makama yönlendirmekle yükümlüdür. Yetkili makam, aynı zamanda talep edilen devletin merkezî makamı ise bahsi geçen tedbirleri kendisi almakla yükümlüdür (m. 23/2).

Sözleşmenin 19. maddesinin 5. fıkrası uyarınca, talepte bulunulan devletteki yetkili makama doğrudan başvuru yapıldığında, söz konusu yetkili makam, gecikmesizin kararın icra edilebilirliğini beyan edecek veya icrası için kararı kayda geçirecektir (m. 23/3).

Fakat nafaka kararının icrası için beyan etme ve kayda geçirme, sadece (m. 22/a'da düzenlenen) talepte bulunulan devletin kamu düzenine açıkça aykırıysa yetkili makam tarafından reddedilebilir. Nafaka kararının tanınması ve tenfizi talebinin reddi halinde başvuru sahibinin veya davalının görüş sunma hakkı da bulunmamaktadır (m. 23/4).

23. maddenin 2. ve 3. fıkraları kapsamında yapılan beyan veya kayıt veya bunlara ilişkin olarak 4. fıkra kapsamındaki ret hakkında başvuru sahibi veya davalı gecikmesizin bilgilendirilirler. Başvuru sahibi veya davalı, esas ya da usule ilişkin olarak itiraz veya temyiz yoluna başvurabilir (m. 23/5). İtiraz veya temyiz başvuru süresi, 5. fıkra kapsamında bildirim yapıldığı tarihten itibaren 30 gündür. Ancak itiraz veya temyiz başvurusunda bulunan tarafın yerleşim yeri, beyan veya kaydın yapıldığı veya reddedildiği âkit devlette değilse, itiraz veya temyiz

⁶⁸ DUNCAN, 2007 The Hague Convention, s. 324.

⁶⁹ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 171.

süresi, bildirim yapıldığı tarihten itibaren 60 gündür (m. 23/6). Başvuru sahibi veya davalının itiraz veya temyiz taleplerinin belirli bir süreyle sınırlandırılması, Sözleşmeyle getirilen önemli bir yeniliktir. Böylelikle, nafakanın mümkün olduğunca çabuk tahsil edilmesi sağlanmak istenmiştir⁷⁰.

Başvuru sahibi veya davalı, m. 20 veya 22'deki tanıma-tenfiz şartlarına veya engellerine; tanıma-tenfiz başvurusuna (m.25/1/a, b veya d veya m. 25/3/b gereğince) eklenecek belgelerin doğruluğu veya eksik olup olmadığına dayanarak itiraz veya temyiz yolu başvurabilir (m. 23/7). Aynı zamanda davalı, vadesi dolan ödemelere ilişkin olduğu ölçüde, geçmişte yaptığı nafaka ödemelerini ileri sürerek borcun yerine getirildiği yönünde itiraz veya temyizde bulunabilir (m. 23/8). Başvuru sahibi veya davalı, itiraz veya temyize ilişkin karar hakkında gecikmeksizin haberdar edilir (m. 23/9).

Talepte bulunulan devletin hukuku izin verdiği takdirde, temyiz veya itiraz başvurusu, istisnai bir durum olmadığı sürece kararın icrasını durdurmazdır (m. 23/10).

2. Alternatif Usul (m. 24)

Sözleşmenin 24. maddesi, tanıma ve tenfiz için alternatif bir usul getirmektedir. Çoğu devlet, yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizi açısından (23. maddede düzenlenen) kademeli tenfiz (*exequatur stage*) sistemine sahip değildir. Bu devletlerin hukukunda, tanıma ve tenfize ilişkin ayrı bir kayıt veya icra edilebilirlikle ilgili beyanda bulunulmayan, yabancı kararın tanınması ve tenfizi için doğrudan millî mahkemeye başvurunun söz konusu olduğu tek aşamalı bir sistem öngörülmektedir⁷¹. Dolayısıyla, Sözleşmenin 23. maddesinde düzenlenen nafaka kararının, önce icra edilebilir olduğunun yetkili makam tarafından kayıt veya ilan edilmesi, daha sonra taraflara tanınan itiraz veya temyiz imkânını içeren iki aşamalı tanıma-tenfiz usulü, tanıma ve tenfiz kararı için doğrudan mahkemeye başvurunun söz konusu olduğu Türkiye gibi devletler açısından pek de aşına olmayan bir usuldür. Bu nedenle, Sözleşmenin 24. maddesinde tek aşamalı alternatif bir tanıma-tenfiz usulü getirilmiştir⁷².

Sözleşme m. 24/1. fıkraya göre, âkit bir devlet, Sözleşmenin 63. maddesi uyarınca, 24. maddede belirtilen (alternatif) tanıma ve tenfiz usulünü uygulayacağını beyan edebilir. Nitekim Türkiye, sözleşmeye taraf

⁷⁰ WALKER, s. 166.

⁷¹ WALKER, s. 167-169.

⁷² BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 177.

olurken, tanıma ve tenfiz uygulamasında alternatif usulü düzenleyen 24. maddeyi tercih ettiğini beyan etmiştir.

Sözleşmenin 24. maddesindeki usul, 23. maddeyi yansıtan unsurları içerecek şekilde düzenlenmekle birlikte, 23. maddeye göre gözden geçirme imkânlarının daha sınırlı olduğu, bazı savunmalar bakımından borçluya daha fazla sorumluluk yükleyen, daha hızlı ve esnek bir yapı arz etmektedir⁷³.

Nafaka alacaklısı, (Bölüm III hükümleri uyarınca) merkezî makamlar aracılığıyla tanıma veya tenfiz başvurusu yaptığında, talep edilen devletin merkezî makamı, derhal başvuruyu, tanıma veya tenfiz hakkında karar verecek olan makama yönlendirmekle yükümlüdür. Yetkili makam, aynı zamanda talep edilen devletin merkezî makamı ise söz konusu kararı kendisi almakla yükümlüdür (m. 24/2). Dava, usulüne uygun olarak ve derhal davalıya ihbar edildikten ve iki tarafın da beyanda bulunabilmeleri için yeterli imkân verildikten sonra, yetkili makam tarafından tanıma ve tenfiz kararı verilir (m. 24/3).

Yetkili makam, 22. maddenin a, c ve d bentlerinde belirtilen tanıma ve tenfiz engellerini re'sen (kendiliğinden) inceleyebilir. Yetkili makam, bunların dışında, madde 20 ve 22'de düzenlenen tanıma-tenfiz şartları ve engelleri ile madde 23/7/c'de belirtilen hususları, davalı tarafından ileri sürülmüş olması halinde ya da bu hususlara ilişkin şüphelerin 25. maddeye istinaden sunulan belgelerin metinlerinden açıkça anlaşılması halinde dikkate alabilir (m. 24/4). Tanıma ve tenfiz engeli, tanıma ve tenfizin geçmiş dönemde vadesi gelen ödemelere ilişkin olduğu ölçüde, borcun yerine getirildiği hususuna da dayanabilir (m. 24/5).

Talepte bulunulan devletin hukuku izin verdiği takdirde, (temyiz veya itiraz gibi) herhangi bir başvuru, istisnai bir durum olmadığı sürece kararın icrasını durdurmayacaktır (m. 24/6).

F. Tanıma ve Tenfize İlişkin Diğer Hususlar

Talepte bulunulan devlette kararın tamamının tanınmasının veya tenfizinin mümkün olmadığı durumlarda, kararın bölünebilen herhangi bir kısmının tanınması veya tenfizinin mümkün olması halinde, bu kısım hakkında tanıma veya tenfiz kararı verilebilir. Bu duruma kısmi tanıma veya kısmi tenfiz adı verilmektedir. Kararın kısmi olarak tanınması ve tenfizi yoluna her zaman başvurulabilir (m. 21).

⁷³ BORRAS/DEGELING, Explanatory Report, s. 177; DUNCAN, The New Hague Child Support Convention, s. 11.

Nafaka kararları bakımından çok sık karşılaşılmasa da, bazen sadece nafaka kararının tanınması için başvuru yapılabilir. Sözleşmenin nafaka kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin IV. Bölüm hükümleri, niteliğine uygun düştüğü ölçüde, yabancı nafaka kararlarının tanınması başvurularına da uygulanacaktır (m. 26).

Talepte bulunulan devletin herhangi bir yetkili makamı, menşe devletin yetkili makamının yargı yetkisini dayandırdığı maddi vakıalarla bağlıdır (m. 27). Ayrıca, talepte bulunulan devletin herhangi bir yetkili makamı, kararın esasına ilişkin olarak yeniden bir inceleme yapamaz (m. 28). Dolayısıyla bu maddede âkit devlet makamları tarafından verilmiş nafakaya ilişkin kararların esas yönünden yeniden gözden geçirilemeyeceği (*revision au fond*) hususu vurgulanmıştır.

Nafaka kararlarının tanınması ve tenfizine ilişkin Sözleşmenin IV. Bölüm hükümleri uyarınca talepte bulunulan devlette yapılması gereken herhangi bir işlemde, çocuğun veya başvuranın hazır bulunması gibi bir şart aranmaz (m. 29).

SONUÇ

2007 tarihli La Haye Tahsil Sözleşmesinin kapsamında, üç tür nafakanın yer aldığı söylenebilir. Bunlardan çocuk nafakası ve (Sözleşmenin idari işbirliğine II. ve III. Bölümleri uygulanmaksızın) eş nafakası, Sözleşmenin zorunlu kapsamında yer almaktadır. Dolayısıyla, çocuk nafakası ve eş nafakası dışında kalan diğer nafaka türleri (kardeşler arasındaki nafakalar, ana babanın çocuklarından talep ettiği nafakalar ile yansoy ve kayın hısımlığından kaynaklanan nafakalar) kural olarak Sözleşmenin kapsamında değildir. Bu nafakaların Sözleşmenin kapsamına girebilmesi ve en az iki âkit devlet arasında sorumluluk doğurabilmesi için, söz konusu devletlerin aynı nafaka yükümlülükleri bakımından ve Sözleşmenin aynı bölümlerini kapsayacak şekilde beyanda bulunmaları gerekmektedir. Sözleşmenin uygulama alanını genişletmek bakımından devletlere beyan yoluyla tercih imkânı tanınmasının avantajlı yönleri bulunabilir; ancak bu hususun Sözleşmenin uygulanma kabiliyetini azalttığı, hatta bu konuda 2007 tarihli La Haye Sözleşmesini, 1973 tarihli La Haye Sözleşmesi ile 1956 tarihli New York Sözleşmesinin gerisinde bıraktığı açıkça ortadadır. Sözleşmenin uygulama alanı düzenlenirken, 1973 tarihli La Haye Sözleşmesinde olduğu gibi, nafaka yükümlülükleri mümkün olduğunca geniş çerçevede ele alınıp, bazı nafaka türlerinin dâhil edilmemesi bakımından devletlere çekince ileri sürebilme imkânı getirilmesi daha uygun bir yol olurdu.

Türkiye, çocuk nafakasını, eğitimi devam etmesi şartıyla 25 yaşını doldurmamış çocuklara yönelik nafakaları da alacak şekilde Sözleşmenin kapsamını genişletmiştir. Türkiye ayrıca, Sözleşmenin 2/3. maddesi uyarınca Sözleşmenin tamamını, eşe yönelik nafakalar ile herhangi bir yaş sınırı gözetmeksizin hayatını idame ettiremeyecek derecede fiziksel veya zihinsel engelli çocuklar ve bakıma muhtaç ana veya babaya yönelik nafakalara teşmil ettiğini beyan etmiştir. Dolayısıyla Türkiye açısından, kardeşler arasındaki nafakalar, (bakıma muhtaç durumda olmayan) ana veya babaya yönelik nafakalar ile yansoy ve kayın hısımlığından kaynaklanan nafakalar Sözleşmenin kapsamında yer almayacak; bu nafaka türleri bakımından, nafaka alacaklarının tahsiline ilişkin 1956 tarihli New York Sözleşmesi ile nafakaya ilişkin kararların tanınması ve tenfizine ilişkin 1973 tarihli La Haye Sözleşmesi uygulanmaya devam edecektir.

2007 tarihli La Haye Sözleşmesini, diğer La Haye Sözleşmelerinden ayıran en temel özellik, nafaka kararlarının tahsili konusunda etkili olmak amacıyla idari işbirliği sistemini getirmesidir. İdari işbirliği sistemi kapsamında, Sözleşmenin 4. maddesinin birinci fıkrasına göre, her âkit devlet Sözleşme tarafından verilen görevleri yerine getirmesi için birer merkezî makam tayin etmekle yükümlüdür. 2007 tarihli La Haye Sözleşmesi, nafakaya ilişkin işlemlerin tek çatı altında yapılması için, 1956 tarihli New York Sözleşmesinde olduğu gibi gönderici makam ve aracı kurumlar yerine, merkezî makamlar sistemini kabul etmiştir. Türkiye, merkezî makam olarak, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nü tayin etmiştir.

2007 tarihli Sözleşme, âkit devletlerdeki merkezî makamların işbirliğine dayanan az masraflı ve etkili bir sistemin gelişmesini öncelikli olarak benimsemiştir. Sözleşme, nafaka alacaklarının tahsilini kolaylaştırmak üzere merkezî makamların görevlerini oldukça geniş şekilde düzenlemiştir. Sözleşmede merkezî makamların bu görevleri arasında, soybağının tespitine yardımcı olmak; arabuluculuk, uzlaşma gibi alternatif uyuşmazlık çözüm yollarını teşvik etmek gibi daha önceki Sözleşmelerde düzenlenmeyen hususlara yer verilmiştir. Sözleşmede merkezî makamlar aracılığıyla başvuru yapılmasının yanında, (1956 tarihli New York Sözleşmesinden farklı olarak) başvuru sahibinin merkezî makamların aracılığına başvurmadan, talep edilen devletin mahkemelerine veya yetkili bir makamına doğrudan başvuru yapması şeklinde bir yol (m. 37) daha bulunmaktadır.

2007 tarihli La Haye Sözleşmesi, önceki diğer La Haye Sözleşmelerinden farklı olarak, hem nafaka alacaklarının tahsilini, hem de nafakaya ilişkin kararların tanınması ve tenfizini düzenlemektedir. Sözleşmeye daha fazla sayıda devletin taraf olması için, 2007 tarihli Sözleşmede tanıma ve tenfizin kapsamı, önceki diğer La Haye Sözleşmelerine göre daha geniş tespit edilmiştir. 2007 tarihli La Haye Sözleşmesinde, 1973 tarihli La Haye Sözleşmesinde olduğu gibi hem adli makamlardan, hem de idari makamlardan verilen nafakaya ilişkin kararların ve sulhlerin tanınıp tenfiz edileceği kabul edilmiştir. Öte yandan Sözleşmede, nafaka kararının tenfiz edilebilirliğini artırmak açısından kararı veren merciin yetkili kabul edilebileceği haller daha geniş olarak düzenlenmiştir. Nafaka kararının tanınması ve tenfizi şartlarına ilişkin olarak 2007 tarihli Sözleşmenin, önceki La Haye Sözleşmelerinden en önemli farkı, bu Sözleşmede sadece kamu düzenine uygunluk şartının re'sen incelemeye tâbi tutulması ve Sözleşmede sayılan diğer şartların itiraz olarak veya kanun yolunda ileri sürülmesi halinde incelenebileceğinin kural olarak kabul edilmiş olmasıdır.

2007 tarihli Sözleşmede tanıma ve tenfiz usulüne ilişkin ayrıntılı hükümler getirilmiştir. Bu hükümlerin getirilmesinin amacı, basitleştirilmiş, hızlı ve düşük maliyetli bir usul oluşturmaktır. Sözleşmede tanıma ve tenfiz için getirilen usule ilişkin asıl mekanizma, kararın icrası için kayıt edilmesi veya icra edilebilir olduğunun ilanı usulüdür (m. 23). Ancak kararın icrası için kayıt edilmesi veya icra edilebilir olduğunun ilanı usulleri, Türkiye gibi tanıma ve tenfiz için doğrudan mahkemeye başvurulmuş devletlerin yargılama hukuku sistemlerine yabancıdır. Bu nedenle, Diplomatik Oturumda bazı devletlerin önerisi üzerine ve Sözleşmeye katılımı artırmak amacıyla, 23. maddedeki usule alternatif nitelikte bir usul Sözleşmede yer almıştır (m. 24). Sözleşme m. 24/1. fıkraya göre, âkit bir devlet, Sözleşmenin 63. maddesi uyarınca, 24. maddede belirtilen (alternatif) tanıma ve tenfiz usulünü uygulayacağını beyan edebilir. Nitekim Türkiye, sözleşmeye taraf olurken, tanıma ve tenfiz uygulamasında alternatif usulü düzenleyen 24. maddeyi tercih ettiğini beyan etmiştir.

2007 tarihli La Haye Tahsil Sözleşmesi, Türkiye açısından 1 Şubat 2017 tarihinden itibaren yürürlüğe girdiği için, Adalet Bakanlığı Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün "Nafaka Alacaklarının Yabancı Memleketlerde Tahsiline Dair 16.11.2011 tarih ve 64/2 sayılı Genelge"yi yenilemesi, Sözleşmenin uygulanmasına açıklık kazandırması açısından oldukça önemlidir.

KAYNAKÇA

- ANDRAE, Marianne: “Zum Verhältnis der Haager Unterhaltskonvention 2007 und des Haager Protokolls zur geplanten EU-Unterhaltsverordnung”, *Familie Partnerschaft Recht (FPR)*, 2008, s. 196-202.
- AYGÜN, Mesut: *Milletlerarası Özel Hukukta Nafakaya İlişkin Yeni Sistem*, Yetkin Yayınevi, Ankara 2016.
- BARIATTI, Stefania: *Cases and Materials on EU Private International Law*, Hart Publishing, Oxford 2011.
- BEAUMONT, Paul: “The Maintenance Project, The Hague Conference and The EC: A Triumph of Reverse Subsidiarity”, *The Rabels Journal of Comparative and International Private Law*, 73(3), 2009, s. 509-546.
- BORRAS, Alegria: “The Necessary Flexibility in the Application of the New Instruments on Maintenance”, *Convergence and Divergence in Private International Law Liber Amicorum Kurt Siehr*, Eds.: Katharina Boele-Woelki/ Talia Einhorn/ Daniel Girsberger/ Symeon Symeonides, The Hague: Schulthess Eleven International Publishing, 2010, s. 173-192.
- BORRAS, Alegria/ DEGELING, Jennifer: *Explanatory Report of Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance*, (Explanatory Report), HCCH: <<https://assets.hcch.net/upload/expl38.pdf>>, (Erişim tarihi: 21.01.2018).
- BREMNER, Philip: “International Child Maintenance in Europa”, *The Future of Family Property in Europe*, Eds.: Boele-Woelki, Katharina/ Miles, Jo and Scherpe, Jens, Cambridge: Intersentia, 2011, s. 407-422.
- CARLSON, Mary Helen: “United States Perspective on the New Hague Convention on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance”, *Family Law Quarterly*, 43(1), 2009, s. 21-35.
- DUNCAN, William: “The New Hague Child Support Convention: Goals and Outcomes of the Negotiations”, (The New Hague Child Support Convention), *Family Law Quarterly*, 43(1), 2009, s. 1-20.
- DUNCAN, William: “The Hague Convention of 23 November 2007 on the International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance”, (2007 The Hague Convention), *Yearbook of Private International Law*, Vol. X, Sellier,lp, Munich 2008, s. 313-331.
- ESTIN, Ann Laquer: “Families Across Borders: The Hague Children’s Conventions and the Case for International Family Law in the United States”, *Fla. L. Rev.*, Vol. 62(1), 2010, s. 47-108.
- FUCIK, Robert: “Das neue Haager Unterhaltsübereinkommen. Globale Kooperations- und Anerkennungsmechanismen”, *Interdisziplinäre Zeitschrift für Familienrecht*, 2008 (3), s. 219-232.
- GROFF, Maja: “The Potential of the 2007 Child Support Convention: Addressing Global Poverty and Supporting Economic Rights”, *The Recovery of Maintenance in The EU and Worldwide* (Edited by Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken), Hart Publishing, Oxford 2014, s. 89-100.
- HIRSCH, Juliane: “Neues Haager Unterhaltsübereinkommen - Erleichterte Geltendmachung und Durchsetzung von Unterhaltsansprüchen über

- Ländergrenzen hinweg”, Der Familien-Rechts-Berater International (FamRB Int.), 2008(3), s. 70-74.
- JANZEN, Ulrike: “Die neuen Haager Übereinkünfte zum Unterhaltsrecht und die Arbeiten an einer EG-Unterhaltsverordnung”, Familie Partnerschaft Recht (FPR), 2008, s. 218-221.
- LEVANTE, Marco: “Die Reform des internationalen Unterhaltsrechts - das Haager Unterhaltsübereinkommen und das Protokoll über das auf Unterhaltspflichten anwendbare Recht von 2007”, Innovatives Recht: Festschrift für Ivo Schwander, Herausgegeben von Franco Lorandi und Daniel Staehelin, 2011, s. 729-746.
- LONG, Eimear: “The New Hague Maintenance Convention”, International and Comparative Law Quarterly, 57(4), 2008, s. 984-996.
- LORTIE, Philippe: “The Development of Medium and Technology Neutral International Treaties in Support of Post-Convention Information Technology Systems - The Example of the 2007 Hague Convention and Protocol”, Yearbook of Private International Law, Vol. X, Sellier.elp, Munich 2008, s. 359-365.
- O’CALLAGHAN, Elaine: “Annual Review of International Family Law 2009”, The International Survey of Family Law, Eds. Atkin, Bill/ Banda, Fareda, Jordan Publishing Limited, Bristol 2011.
- ÖZOĞUL, Mustafa: “2007 tarihli La Haye Nafaka Sözleşmesi”, Uluslararası Özel Hukuk Bülteni, S. 8 (Mayıs-Ağustos 2016).
- ROGERSON, Pippa: Collier’s Conflict of Laws, Fourth Edition, Cambridge University Press, Cambridge 2013.
- ŞANLI, Cemal/ ESEN, Emre/ ATAMAN FİGANMEŞE, İnci: Milletlerarası Özel Hukuk, 5. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016.
- TANRIBİLİR, Feriha Bilge: Çocuk Haklarının Uluslararası Korunması ve Koruma Mekanizmaları, Yetkin Yayınevi, Ankara 2011.
- TEKİNALP, Gülören/ UYANIK, Ayfer: Milletlerarası Özel Hukuk – Bağlama Kuralları, 12. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2016.
- WALKER, Lara: Maintenance and Child Support in Private International Law, Hart Publishing, Oxford 2015.
- ZUPAN, Mirela: “Innovations of The 2007 Hague Maintenance Protokol”, The Recovery of Maintenance in The EU and Worldwide (Edited by Paul Beaumont, Burkhard Hess, Lara Walker and Stefanie Spancken), Oxford 2014, s. 311-328.
- HCCH: “Convention on The International Recovery of Child Support and Other Forms of Family Maintenance”, <<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=131>>, (Erişim tarihi: 21.01.2018).